

Témata ze Souhrnné zprávy Synody biskupů, říjen 2023

- Závěry z výstupů skupin v Olomoucké arcidiecézi -

Následující texty jsou souhrnem 100 pročtených výstupů ze skupin v naší arcidiecézi. Celkem se zúčastnilo 588 členů Božího lidu, kteří vytvořili 96 synodních skupinek. Diecézní synodální tým zpracovával odpovědi metodou otevřeného kódování, které u každého tématu provedli nezávisle na sobě dva členové synodálního týmu a následně porovnali své výsledky.

Nad těmito texty proběhlo setkání s arcibiskupem Mons. Josefem Nuzíkem, které bylo velmi otevřené a z něhož bylo možné vnímat velkou touhu po naslouchání lidem v naší arcidiecézi. Vnímali jsme, že biskup nejen naslouchá, ale má i potřebu na uvedené výzvy reagovat. Zde uvádíme některé body z tohoto setkání:

- Diskutovaným tématem bylo hledání konkrétního povolání – služby – laiků v různých oblastech. Především se mluvilo o formaci k doprovázení, které se projevilo ve více tématech – např. lidí na okraji, manželských párů, nebo doprovázení žen ženami.
- Hovořili jsme také o naslouchání, jako postoji a způsobu, který je potřeba dostat více do života v naší arcidiecéze – ze strany biskupů, kněží i všech lidí.
- Otec arcibiskup na obsah některých témat, zejména těch spojených s transparentností/informovaností reagoval, že již jsou v naší arcidiecézi konkrétní mechanismy nastaveny, ale často o nich lidé neví.
- Pastorační rady a jejich efektivnější fungování pro společné hledání vize života farnosti.
- Rizika přesouvání zodpovědnosti ohledně hospodaření na farnosti, spojené s některými negativními zkušenostmi.
- Diskutováno bylo také téma diecézních pastoračních center, které by lépe odpovídaly potřebám evangelizační proměny diecéze/církve.
- Debatovali jsme se také o podnětu z výstupů, který zmiňuje konkrétnější definici náplně práce kněží –zde byla diskutována různost prostředí/farností, různé možnosti a s tím související rozmanitost „potřebné“ práce a služby kněží.

Počet skupin: 11

Část II/ kap. 8

„Potřebujeme větší kreativitu při vytváření služeb podle potřeb místních církví, a zejména při zapojení mladých lidí. Lze uvažovat o dalším rozšíření odpovědností přidělených stávající službě lektora, která se již nyní neomezuje jen na působení při liturgii. Mohla by se tak z ní plněji stát služba Božímu slovu, která by ve vhodných kontextech mohla zahrnovat také kázání. Může se rovněž prozkoumat možnost ustanovení služby přidělené manželským párům, které by se věnovaly podpoře rodinného života a doprovázení lidí připravujících se na svátost manželství.“

V závěrech synodálních skupinek v tématu Církev je poslání, zaznívaly tyto závěry: Nejprve je třeba vytvářet prostor a pozvání pro ty, kdo mají být poslání do služby a více se angažovat v církvi. K vykročení Božího lidu do služby má církev nabídnout především otevřený prostor pro každého, podporovat rozvíjení charismat pro službu, více věcí delegovat laikům. V této souvislosti padla potřeba duchovního doprovázení a čerpání inspirace v duchovních obnovách. Zároveň je poslání církve záležitostí osobní víry, proto jsme zváni oživovat plamen víry a také objevit identitu všeobecného kněžství věřících. Boží lid je volán k vytváření společenství a prostoru ke sdílení víry. K tomu slouží například malá společenství, ale i farní kavárny nebo společná práce.

Poslání církve zahrnuje nejrůznější oblasti života. Synodální skupinky spatřují prostor pro růst především v umění hlásat evangelium svědectvím života v běžných situacích. Důležité je se vůči lidem mimo farnost neuzavírat, ale pěstovat „něžnou péči o zraněný svět“ a reagovat tak na potřeby dnešní doby.

V rámci tohoto tématu se skupinky zabývaly službou manželských párů v církvi. Synodální skupinky pozitivně hodnotily práci centra pro rodinu. Dobrá zkušenost je také s manželskými večery. Potřebu doby v této oblasti spatřujeme především v doprovázení mladších párů zkušenějšími, potřebě psychologické podpory. Církev má nabídnout prostor přijetí a podpory také rozvedeným a ovdovělým lidem. Specifickou formu pomoci je třeba poskytnout také těm manželům, kde je věřící jen jeden.

Posledním tématem byli mladí v církvi: dobrá zkušenost je s centrem pro mládež, setkáváním na úrovni děkanátů či s formací animátorů. V některých místech je ale vnímána potřeba zkušených mladých, kteří by sami vedli své vrstevníky. Nabízí se úvaha, zda by nemohla diecéze poskytnout pastorační asistenty, kteří by přinášeli farnostem zvenčí nápady, např. by mohli pomoci založit společenství mládeže.

2./ Ženy v životě a poslání církve

Počet skupin: 16

Část II/ kap.9

„Církev po celém světě vyjádřily jasnou žádost, aby aktivní přínos žen došel uznání a docenění a aby ve všech oblastech života a poslání církve vzrostla jejich pastorační zodpovědnost. Jak může církev do stávajících úloh a služeb zapojit více žen, aby se lépe projevíly dary a charismata všech a aby lépe reagovaly na pastorační potřeby? A pokud jsou zapotřebí nové služby, kdo je má rozlišovat, na jakých úrovních a jakým způsobem?“

Synodální skupinky se zabývaly tématem žen v životě a poslání církve. Z dotazníků vyplývá především touha po změně postoje k ženám v církvi. Nedostatek rovných příležitostí a důvěry, či přijetí ženské role ze strany mužů – kněží, biskupů, i konkrétního společenství jako celku, vytváří prostředí, kde se ženy nemohou plně rozvinout a cítit uznání. Opakovaně je zdůrazňována potřeba, aby byly ženy vnímány jako důvěryhodné a rovnocenné účastnice dialogu uvnitř společenství církve, které jim na základě křtu náleží bez ohledu na pohlaví (srov. Gal 3,8). Zároveň respondentky zdůrazňují, že vidí oba pohledy – jak mužský, tak ženský jako důležité a vzájemně se doplňující v jednom těle církve a vnímají od některých kněží i biskupů postupné kroky k vyrovnání těchto nerovností. Oceňují přístup papeže Františka a jeho důrazy na toto téma.

Zároveň zaznívá touha po prostoru, ve kterém mohou ženy v církvi sloužit. Tento prostor není samozřejmý, je třeba jasně vyslovit pozvání a souhlas se službou žen v církvi (a to kněžskými i společenstvími). Respondentky konstatují, že na mnoha místech jsou ženy zapojeny do praktických služeb (úklid kostela, květinářky, příprava pohoštění) nebo do katechetických rolí (programy pro děti, katecheze pro děti). Zaznívá potřeba ocenění těchto služeb, které jsou brány často jako samozřejmé. Dále v dotaznících rezonuje touha po plnohodnotnějším podílu žen na poslání církve, a to i v těch rolích, které nyní bývají zastoupeny muži. Především v oblasti liturgie (ministranti, akolyté), ale také v pastorační (pastorační a ekonomické rady). V nemálo případech zazněla svědectví o odmítnutí nebo znevážení darů a charismat žen. Také proto se otevírá otázka komunikace kněží vůči ženám, a s tím spojené téma formace bohoslovců, do které by mohl být vnesen silnější ženský prvek.

Z dobré praxe zaznívá, že jsou pozitivní zkušenosti s duchovním vedením od žen. Zároveň je zde i zájem po vytváření takových příležitostí, podpoře vzdělání žen v teologii a rozvíjení různých forem hlásání, které by bylo vedené ženami (svědectví, přednášky, duchovní cvičení, kázání). Stejně jsou dobré zkušenosti se zapojením žen v pastoračních radách a při organizování různých akcí ve farnostech. Role žen ve farnostech jsou nejčastěji: vedoucí schol, kostelnice, varhanice, lektorská služba, zpěvy ve schole, členství v pastorační radě, úklid kostela, práce s dětmi a mládeží, nebo i pořádání akcí. Svou důležitou roli v církvi projevují ženy modlitbou např. v rámci Modliteb matek.

Pokud se skupinka vyjadřovala ke svěcení žen k jáhenské službě, většina byla pro. Uvnitř některých skupinek panoval nejednotný postoj a jedna skupinka nevnímá tuto službu žen v církvi jako současnou potřebu. Odvíjí se to od konkrétních zkušeností a potřebnosti společenství, ve kterých se ženy nachází. Zaznělo naléhavé volání po diakonátu u nemocničních

kaplanek, které vidí ve službě nemocným i svátostným způsobem význam a kontinuitu v jejich službě.

3./ Zasněvený život a laická sdružení a hnutí: charismatické znamení

Počet skupin: 12

Část II/ kap.10

„Je třeba rozvíjet způsob, jak zasněvený život i laická sdružení, církevní hnutí a nová sdružení mohou svá charismata vkládat do služeb sdružení a misijního poslání místních církví (diecézí, farností), a přispívat tak k rozvoji stávajících cest ke svatosti o prorockou přítomnost. Je např. možné vytvořit na rovině diecézí poradní orgán k setkávání a diskusi zástupců řeholních a laických sdružení tak, aby se podpořily trvalé vztahy mezi jejich životem a posláním a životem a posláním místních církví?“

Členové řeholních komunit vyzdvihli charismata každého svého řádu a také svou dostupnost pro každého potřebného, např. lidi na okraji společnosti. Vnímají, že jejich osobní zasněvený život Bohu je velkým darem pro církev. Kláštery se také v poslední době mohou stát prostorem ticha a místem duchovního doprovázení.

Mnoha hlasy byla artikulována potřeba lepší informovanosti o této formě života na úrovni diecéze. Ideální by bylo mít/vytvořit společnou platformu, která by vedla k posílení vzájemné spolupráce, kam by byli nominováni lidé delegovaní konkrétním sdružením. Padl návrh na vytvoření poradního orgánu biskupa, kde by se promýšlely výzvy spojené s úbytkem řeholníků, popř. může být tato poradní aktivita součástí *centra pro sdružení*, kde by se sbíhaly informace o činnostech řádů i hnutí, o tom, co se osvědčilo apod.

Ohledně laických sdružení zazníval názor, že sdružení lidí ve sdruženích podporuje a prohlubuje jejich víru. Jejich aktivní zapojení prohlubuje určité dary, kterými mohou lidem kolem sebe pomoci, povzbudit, podepřít, a to nejen lidem směrem do sdružení/skupiny, ale i navenek. Nabídka aktivit je široká: starost o lidi na okraji, služba v nemocnici, manželská setkání, formace mladých věřících, podpora modlitebních skupin, dny pro farnost... Jedním z důležitých výstupů zapojení do sdružení je formace aktivních laiků, důležitých pro rozvoj farností (dále jsou schopni vést kurzy alfa, Filip apod.). Členové sdružení by mohli tvořit základnu pro poradní týmy, které by se mohli stát součástí pastoračních rad.

Jako mírný handicap je sledován v nízké informovanosti (věřící) veřejnosti o aktivitách sdružení, jinde se očekává, že sdružení je pozváno k pomyslnému kulatému stolu v dané farnosti, ale nikdy zatím neměli tuto možnost. Nutné je spolupracovat s místním farářem. Kolikrát ani sami farníci neví, kdo je v kterém sdružení, což může být způsobeno i formou skupinky samotné, že informace jsou vedeny spíše směrem do nitra. Se slabou informovaností, deklarující ve výpovědi věřících, se váže i slabé napojení na biskupství a diecézní skupiny, je vnímaná bez odezvy. Volá se taktéž i po interakci mezi sdruženími a skupinkami navzájem, chybí taktéž jakýsi „ověřený zdroj“, kam se mohou obrátit v případě potřeby.

V neposlední řadě sdružení a skupinky kladou velký důraz na sílu modlitby každého jednotlivce pro další osobní posvěcení, zazněla důležitost požehnání – žehnat druhým.

4./ Jáhni a kněží v synodální církvi

Počet skupin: 9

Část II/ kap.11

„Zásadní význam pro to, abychom mohli pokročit v budování synodální církve, má transparentnost a kultura odpovědnosti. Žádáme místní církve, aby stanovily procesy a struktury, které umožní pravidelně prověřovat, jak zodpovědně se kněží a jáhni chovají při výkonu své služby. Východiskem pro tuto práci mohou být stávající instituce, jako jsou participativní orgány (např. pastorační rady farností) nebo pastorační návštěvy, přičemž je třeba dbát na zapojení společenství. Tyto formy je třeba přizpůsobit místním podmínkám a různým kulturám, aby nefungovaly jen jako překážka nebo byrokratická zátěž. Rozlišování, jaký druh procesu je zapotřebí, lze podle úvahy provádět na regionální nebo kontinentální úrovni.“

V dotaznících se s tématem kněží a jáhnů pojí pojmy naslouchání, vzájemná komunikace a důvěra. Ať už mezi kněžími, od biskupa ke kněžím, nebo v rovině duchovní – ostatní členové Božího lidu. Několikrát bylo zdůrazněno, že bez těchto hodnot jsou kontrolní mechanismy neúčinné a nefunkční.

Pokud se jedná o náplň práce, vychází z dotazníků potřeba přesně specifikovat, co je zodpovědností kněze a co se od něj očekává. Příležitosti zde vidí v možnosti podělit se o kompetence s laiky a odborníky z řad farníků. Už tato skutečnost by sama o sobě vytvářela jistou míru transparentnosti a kontroly.

V dotaznících zaznívala touha kněží po větším kontaktu s biskupem např. skrze děkanátní konference, objevují se obavy, že biskup neví, čím kněží jeho diecéze žijí.

Z hlediska již zavedených vizitací padaly návrhy pro vytvoření příležitostí nejen ke kontrole formálního, úřednického charakteru, ale také ke sdílení běžného života kněží – na úrovni duchovní a lidské.

5./ Biskup v církevním společenství

Počet skupin: 4

Část II, kap. 12

„Formou, která má být ještě právně definována, je třeba zavést struktury a postupy pro pravidelnou kontrolu činnosti biskupa, a to s ohledem na styl jeho autority, ekonomickou správu diecézního majetku a fungování participativních orgánů i ochranu před všemi možnými druhy zneužití. Kultura zodpovědnosti je nedílnou součástí synodální církve, která podporuje spoluzodpovědnost a také ochranu před zneužíváním.“

Roli biskupa vidí respondenti především v oblasti duchovní – pastýře a hlasatele evangelia. Volají po větším oddělení duchovní a manažerské funkce biskupa.

Jako možnou cestu navrhují větší decentralizaci moci a umožnění rozhodování na úrovni jednotlivých farností, či územních celků (zřízení právní subjektivity děkanátů). Předpokládají, že by se tak rozhodnutí přiblížila více reálnému pohledu na místní úrovni a umožnila větší zapojení laiků s odpovídajícím odborným vzděláním a zkušenostmi.

Lidé volají po větší transparentnosti především jak v hospodaření, tak i v oblasti rozdělení kompetencí. Umožnilo by to zároveň přirozenou kontrolu.

Padly návrhy na vytvoření kontrolního orgánu, který by byl nezávislý na strukturách diecéze, byl by tvořen odborníky, byl by časově omezen a podléhal stanoveným pravidlům. Na úrovni ČBK by takový orgán mohl působit jako církevní hospodářská rada. Pro tuto službu navrhují i vhodnou formaci.

Další konkrétní návrh vedl k podpoře vzniku právní subjektivity děkanátů a obezřetnosti vůči koncentraci moci v diecézi. Volání, aby farnosti měly kompetence k hospodaření s jejich majetkem a mohly vytvářet zisk na místní úrovni, což by umožnilo místní ekonomickou soběstačnost.

Objevily se obavy, aby církev v současné situaci navrácení církevního majetku dokázala ekonomické výzvy přetavit ve svůj prospěch a efektivně hospodařila. Respondenti vidí potřebu tuto zodpovědnost přesouvat na odborníky v oboru, kteří by za to byli náležitě zaplacení, a ulehčit tak biskupům a kněžím.

Počet skupin: 34

Část III, kap. 16

„Co by se mělo změnit, aby ti, kteří se cítí vyloučení, zakoušeli církev jako přívětivější? Naslouchání a doprovázení nejsou jen činnost jednotlivců, ale forma působení celé církve. Musí se proto pro ně najít prostor v rámci života křesťanských společenství na různých úrovních, aby se duchovní doprovázení plně využívalo. Synodální církev musí být církví naslouchající, a tento závazek je třeba převést do praxe.“

Naslouchání a doprovázení je nahlíženo jako projev nového způsobu života církve. Naslouchání a doprovázení – spolu s dalšími schopnosti jako jsou otevřenost, pochopení, vstřícnost, zájem, rozlišování – směřují k integraci všech, kteří se s církví setkávají. Naslouchání a doprovázení je východiskem pro pastorační působení církve, neboť pastorační musí být odpovědí na potřeby těch, ke kterým jsme posláni, a tedy musí odpovídat na otázku: „Co potřebují lidé kolem nás?“ Naslouchání a doprovázení se následně promítá do konkrétního pastoračního rozlišování a jednání. Naslouchání a doprovázení je také výzvou pro každého jednotlivého křesťana v tom, že vyžaduje změnu vnitřního postoje, změnu mentality a „nový styl víry,“ pro které jsou klíčové zkušenost a svědectví. Doprovázející sdílí s druhými svoji zkušenost víry a otevírá se působení Boha, který jedná v životě druhých.

Naslouchání a doprovázení se obrací ke konkrétním osobám, z nichž první místo zaujímají lidé „na okraji“ nebo ti, kdo zakoušejí vyloučení ze společenství církve: neúplné rodiny, LGBTQ+, psychicky nemocní, lidé se špatnou pověstí, páry bez dětí, děti a mládež, senioři, ženy samoživitelky nebo kněží, kteří opustili službu atd. Naslouchání a doprovázení musí vést církev k porozumění tomu, co tito lidé očekávají a zda se v pozici marginalizovaných „nezabydli.“ Opakovaně se ozývá otázka integrace těch, kteří jsou rozvedení a znovusezdaní, která se často limituje pouze na otázku eucharistického společenství, ale přitom by bylo možné hledat další formy účasti na životě církve.

Naslouchání a doprovázení musí být aktivním, nikoliv pouze trpěným, postojem celku církve. Proměna církve v naslouchající a doprovázející společenství otevírá otázku po rozvinutí specifík služby např. trvalých jáhnů a žen. Církev je prostorem společenství, které naslouchá a doprovází. Konkrétním místem, kde se toto uskutečňuje, jsou malá společenství křesťanů, kde ti, kteří se mohou cítit být na okraji nebo zakoušejí nepřijetí, jsou přijati. Tato společenství jsou otevřená, nejsou klubem vyvolených; naopak jsou místem, kde se lidé nebojí svěřit dalším členům a kde získávají pevnost ve víře a věrohodnost křesťanské nauky.

Jak v malých společenstvích, tak v celku církve, se ukazuje potřebné objevit službu doprovázení, která vychází z křesťanského obdarování. Lidé touží po kompetentních nositelích takové služby, a bylo by tedy potřebné vypracovat formační plán pro kandidáty služby doprovázení (formační plán zahrnující rovinu teologickou, spirituální, pastorační, ale také tzv. soft skills v mezilidské komunikaci). Jestliže umění naslouchání a doprovázení není automatickou vlohou jedince, je možné se ptát, jaké požadavky jsou v tomto směru kladeny na formaci nositelů služebního kněžství.

Doprovázení jednoznačně podtrhuje komunitní rozměr této služby. Ve službě je proto nutné umět dělit zodpovědnost podle kompetencí a vlastního obdarování, ale také být ve službě podporováni prostřednictvím určitých forem supervize.

7./ Struktury spoluúčasti

Počet skupin: 14

Část III, Kap. 18

„Synodalita roste tehdy, když se každý člen zapojuje do procesů a rozhodování o poslání církve. A proto je třeba se ptát, jak můžeme propojit poradní a rozhodovací aspekty synodality věřících v konkrétních společenstvích? Jak lze vzhledem k rozmanitosti charismatických a služebných darů Božího lidu na rovině společenství (farností) integrovat úkoly poradenství, rozlišování a rozhodování prostřednictvím farních rad ale i mimo ně?“

Věřící ve zprávách vnímají pastorační radu (PR) jako důležitý a užitečný instrument spoluúčasti věřících na chodu farnosti, církevního společenství. Jsou velmi citliví na to, zda PR funguje jen jako formalita. Základním kamenem spoluúčasti je komunikace a vzájemné sdílení informací. Jakým by měl být základní pramen rozhodování: zájmy kněze nebo zájmy farníků? Z výstupů převládá uznání autority kněze, na druhou stranu mnoho účastníků tematizuje, že fungování PR a farnosti jako celku stojí na tom, zda kněz přijímá názory farníků a nechává jim zodpovědnost za realizaci a fungování farnosti.

Společným jmenovatelem výstupu ve formulářích bylo volání po spoluúčasti věřících na strukturách církve, kdy by se více zapojovali laici do technicko-hospodářských aktivit, což by mohlo vést až k tzv. profesionalizaci farnosti. S touto skutečností se pojí i riziko, že současná struktura církve postavená na dostatečném počtu kněží nebude dlouhodobě funkční, takže pro fungování farností bude nutné, aby se farníci zapojovali více než doposud.

Z výstupů vyplývá potřeba formace členů PR a to jak lidské, tak duchovní. V lidských oblastech je zmiňována komunikace (např. její přizpůsobení dnešní době), public relations (jak o sobě dávat vědět jak ve farnosti, tak i okolí), dovednosti propojovat farníky a dovednosti zjišťování zájmů farníků/farnic. V duchovní formaci pak zaznívaly hlasy po znalosti duchovních směrů a modlitby, tak i církevních norem a postupů.

Dalším výrazným tématem bylo uchopení PR jako „senátu farnosti“. To znamená, aby PR uměla zjišťovat zájmy a možnosti farnosti a aby farníci před zasedáním PR měli možnost předkládat témata k projednání. Úspěch fungování PR pak respondenti podmiňovali otevřenou komunikací v PR a transparentností postupů v radě.

Dalším tématem, které rezonovalo ve výstupech, byly pravomoci PR. V mnohém zaznívaly názory, aby PR měla více kompetencí a nebyla „pouze poradním orgánem kněze“. Z výstupů zaznívala zkušenost i naděje, že fungující struktury spoluúčasti, tzn. zapojení laiků se zodpovědností za fungování farnosti rozvíjejí i možnost evangelizace. Díky tomu může místní církev přitahovat pozornost okolních lidí a může se díky tomu jednat o evangelizační potenciál farností.

Zazníval také hlas po tom, aby biskupství podporovalo činnosti PR zřízením pracovní pozice. Pracovník/pracovnice na této pozici by měl za úkol podporovat členy PR v jejich rozvoji

(lidském i duchovním, viz poznámka výše), informačně (oboustranně) propojovat fungování PR diecéze a farních PR, popř. organizování výměn zkušeností mezi členy PR a podporu vzájemné spolupráce jak mezi kněžími a PR, tak i mezi jednotlivými radami.